

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2016 m. gruodžio 19 d.

Šiomet Lietuvos ekonominė raida pasižymėjo nemažais pokyčiais. Kai kurioms ekonominėms veikloms, kurių padėtis buvo prastesnė praėjusiais metais, 2016-ieji buvo sėkmingesni, kitų ekonominės veiklos rūšių padėtis pablogėjo. Todėl viso ūkio ekonominė plėtra šiomet paspartėjo nedaug. Nepaisant to, toliau vyko prieš kelierius metus prasidėję akivaizdūs darbo rinkos pokyčiai: gausėjo darbuotojų samda, didėjo kvalifikuotų darbuotojų trūkumas, tebebuvo juntamas spaudimas darbo atlygiui.

Eksportuojančiojo sektoriaus padėtis šiomet pagerėjo. Sumenkus eksporto rinkai Rusijoje ir kitose NVS šalyse, kai kuriems eksportuotojams, visų pirma, transporto paslaugų įmonėms, buvo būtina ieškoti naujų verslo galimybių. Rusijai įvedus prekybos apribojimus ir jos ekonomikai patyrus nuosmukį, krovinius keliais vežančių Lietuvos įmonių veiklos apimtis sumažėjo maždaug šeštadaliu. Vėliau, suintensyvėjus transporto paslaugų teikimui kitose rinkose (daugiausia ES), transporto ekonominės veiklos aktyvumas tapo buvusio lygio. Transporto veikla bene labiausiai prisidėjo, kad 2016 m. ekonomikos augimas buvo šiek tiek spartesnis.

Augant svarbių prekybos partnerių Europoje ekonomikai, augo ir Lietuvos apdirbamosios gamybos (neįskaitant mineralinių produktų) apimtis, nes didelė dalis šios veiklos produkcijos eksportuojama. Kaip ir ankstesniais metais, prie apdirbamosios gamybos apimties augimo gerokai prisidėjo baldų ir medienos gaminių gamyba. Gerėjo padėtis maisto pramonėje ir plastikinių gaminių gamyboje, nors šių veiklų apimtis praėjusiais metais buvo sumažėjusi.

Kol kas prognozuojama, kad eksportas ir toliau turėtų nuosekliai augti. Numatoma, kad artimiausiais metais pasaulio, ypač besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių, ekonominė plėtra šiek tiek stiprės, nes pradėjusios kilti žaliavų kainos gerins kai kurių šalių ūkinę raidą. Ekonominė plėtra numatoma ir išsivysčiusiose šalyse, įskaitant euro zoną, kur atsigauna vidaus paklausa, gerėja padėtis darbo rinkose, tebetęsiama skatinamoji pinigų politika, palaikanti žemas palūkanų normas ir palankias sąlygas skolinimuisi.

Vis dėlto esama rizikos, kad eksportuojančiojo sektoriaus perspektyvos gali būti ir mažiau palankios. Jau netrumpą laiką tokia rizika kyla dėl lūkesčių, kad Azijos šalių (visų pirma, Kinijos) ekonomikos augimo tvarumas gali būti sumažėjęs. Šios šalys nebūtinai yra svarbios Lietuvos eksportuotojams, bet jos gali būti svarbios Lietuvos prekybos partneriams. Neapibrėžtumą dėl pasaulio užsienio prekybos kelia ir protekcionistinės idėjos.

Vis svarbesnė tampa ir rizika, susijusi su šalies ekonominės raidos tendencijomis. Daugiau nei darbo našumas kylantis darbo atlygis gali paveikti įmonių konkurencingumą, ypač jei dabartinės tendencijos darbo rinkoje truktų ilgiau. Toks darbo rinkos raidos scenarijus neatmestinas, nes poveikį darbo rinkai daro struktūrinės Lietuvos ūkio problemos. Visų pirma, į šalies darbo rinką kasmet įsilieja vis mažiau jaunų gyventojų, nes prieš du dešimtmečius Lietuvoje gimstamumas gerokai mažėjo. Tokia neigiama tendencija vyraus dar bent kelierius metus, t. y. šalies darbo rinką kurį laiką papildys mažiau jaunų darbuotojų. Antra, tebevyksta emigracija. Ji nemažėja. Atvirkščiai, pastaruju metu emigracija netgi padidėjo. Tokias ūkio problemas išspręsti sunku ir tam reikės daug laiko. Tai reiškia, kad darbuotojų trūkumo problema artimiausiu metu nebus išspręsta, o tai kels spaudimą darbo užmokesčiui.

Atsigaunantis eksportas ir vartotojams palanki padėtis darbo rinkoje bus svarbūs ūkio plėtros veiksniai. Sumažėjęs nedarbas ir darbuotojų stygius ir toliau skatins didinti darbo užmokestį, o tai gerins gyventojų galimybes vartoti. Tiesa, gyventojų perkamąją galią tikriausiai mažins šiek tiek daugiau nei šiomet kiliančios kainos. Be eksporto ir privačiojo vartojimo, ūkio plėtrą stiprins ir investicijos. Nustojus naudoti ankstesnės ES finansinės perspektyvos (2007–2013 m.) lėšas, ES paramos lėšų srautas į Lietuvą tapo mažesnis, nes projektų, finansuojamų iš dabartinės ES finansinės perspektyvos (2014–2020 m.) lėšų, įgyvendinimas dar neįsibėgėjo. Dėl šios priežasties bendra investicijų apimtis šiomet sumažėjo. Tai reikšmingai sumažino statybų aktyvumą. Statybų ekonominė veikla šiomet smuko daug labiau nei pernai, taigi ji bene labiausiai apribojo 2016 m. ūkio plėtrą. Numatoma, kad jau 2017 m. ES paramos lėšų panaudojimas suintensyvės, todėl investicijos ims atsigauti. Tai prisidės prie didesnio ekonomikos augimo jau 2017 m. Dabar numatoma, kad šiomet Lietuvos realusis BVP bus 2,0 proc. didesnis nei pernai, o kitąmet jo augimo tempas padidės iki 2,4 proc.

Kitai nei pernai, šiomet infliacija yra teigiama, o kitąmet ji turėtų padidėti. Numatoma, kad 2016 m. infliacija sudarys 0,6, o 2017 m. – 1,9 proc. Kaip ir pastaraisiais metais, kainų raidą ypač lems besikeičiančios tendencijos pasaulinėse žaliavų rinkose.

Esant gausiai pasiūlai ir ne tokiai gausiai paklausai, iki 2016 m. pradžios pasaulinės energijos išteklių kainos krito, o vėliau ėmė kilti. Numatoma, kad 2017 m. šios kainos didės iš dalies dėl susitarimų mažinti naftos gavybos apimtį. Tai reiškia, kad iki šiol infliaciją mažinusios energijos išteklių kainos pradės ją didinti. Bendras kainų lygis labiau didės ir dėl pasaulinių maisto žaliavų bei maisto produktų kainų. Ankstesnius kelerius metus dėl gausios pasiūlos ir besikaupusių atsargų šios kainos krito, o šiemet dėl prastų oro sąlygų pradėjo didėti. Tai netruko paveikti vartotojų maisto kainas daugelyje šalių, taigi ir Lietuvoje. Jos šiemet šiek tiek pakilo, o kitamet turėtų pakilti dar daugiau. Grynoji infliacija, apimanti paslaugų ir pramonės prekių kainas, šiemet buvo didesnė už bendrąją infliaciją, tačiau, skirtingai nei ankstesnius dvejus metus, šiemet nedidėjo. Didėjant darbo sąnaudoms ir nemenkai augant vidaus paklausai, grynoji infliacija turėtų išlikti teigiama. Prognozuojama, kad ji bus bemaž tokio dydžio kaip 2016 m.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2016–2017 m.

	2016 m. gruodžio mėn. prognozė ^a			2016 m. rugsėjo mėn. prognozė		
	2015	2016 ^b	2017 ^b	2015	2016 ^b	2017 ^b
Kainų ir sąnaudų kaita (% pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	-0,7	0,6	1,9	-0,7	0,7	1,8
BVP defliatorius ^c	0,3	0,7	2,0	0,3	0,8	2,0
Darbo užmokestis	5,4	7,3	5,7	5,4	6,8	5,6
Importo defliatorius ^c	-6,7	-4,9	2,3	-6,9	-4,0	1,7
Eksporto defliatorius ^c	-3,7	-4,2	1,9	-3,9	-3,6	1,6
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas ^c	1,7	2,0	2,4	1,6	2,3	2,9
Privačiojo vartojimo išlaidos ^c	4,1	4,8	3,8	4,8	4,3	3,9
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos ^c	0,9	1,2	1,2	1,9	1,3	1,3
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas ^c	5,0	-1,0	2,1	10,9	-3,7	6,5
Prekių ir paslaugų eksportas ^c	-0,4	3,0	3,0	-0,1	3,3	3,5
Prekių ir paslaugų importas ^c	6,2	2,0	3,4	6,0	2,3	4,1
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	9,0	8,0	7,4	9,1	8,0	7,5
Užimtųjų skaičius (% pokytis per metus) ^d	1,3	2,0	0,0	1,3	1,5	0,0
Išorės sektorius (% palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	-0,7	0,6	-0,1	-0,4	0,5	-0,1
Einamosios sąskaitos balansas	-2,3	-0,7	-0,7	-1,7	-0,4	-0,8
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	0,7	0,5	1,3	1,3	1,3	1,9

^a Makroekonominių rodiklių prognozės parengtos pagal informaciją, paskelbtą iki 2016 m. lapkričio 18 d.

^b Prognozė

^c Pašalinus sezono ir darbo dienų skaičiaus įtaką

^d Nacionalinių sąskaitų duomenys; užimtųjų skaičius apibrėžiamas pagal vidaus koncepciją